

nøglehullet

NR. 2, 1991

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

Landsbyen Blovstrød er oprindelig af den type, der kaldes en forteby - efter den dominerende landsbyforte, som gårdene er placeret om. Selvom meget af landsbyen Blovstrød er faldet for udviklingen, er Grønholmen stadig bevaret som et smukt midtpunkt i landsbyen. De gamle krogede poppeltræer er nu næsten alle gået ud, men i tide har man sat en række afløsere. Så stemningen her på fotoet fra 1962 kan vel bevares eller genskabes. Fot. Erik Petersen

MEDLEMSAKTIVITETER

BYVANDRING I "DET GAMLE BLOUSTRØD".

I år efterkommer vi et stort ønske hos mange af vore medlemmer og lader medlemsudflugten foregå indenfor kommunegrænsen. De fleste er mest interesserede i deres egen bys historie, men mange vil også gerne høre mere om kommunens andre landsbyer og deres fortid. Derfor arrangerer vi en byvandring i Blovstrød i år og håber, at det bliver muligt at lave lignende arrangementer i de øvrige landsbyer i fremtiden.

Byvandringen foregår LØRDAG DEN 4. MAJ 1991, og vi mødes ved Blovstrød kirkes parkeringsplads kl. 14.00 .

Sognepræst Flemming Nielsen har lovet at vise os den nyrestaurerede kirke undervejs, og efter turen rundt i den gamle landsby, drikker vi kaffe i sognegården. Kaffe og brød vil koste 20 kr.

Tilmelding til Arkivet senest den 24.april på tlf 42 27 08 91.

Blovstrøds "Grønholm" set fra kirketårnet i 1916.

Man ser, at gadekæret er meget større end nu, og er opdelt i tre enkelte søer. I forgrunden ses kapellet, sprøjtehuset og det ofte omtalte "Kultrillerens hus"

HVEM HAVDE RET?

- Kirken eller bondesamfundet?

Af Karen Andersen

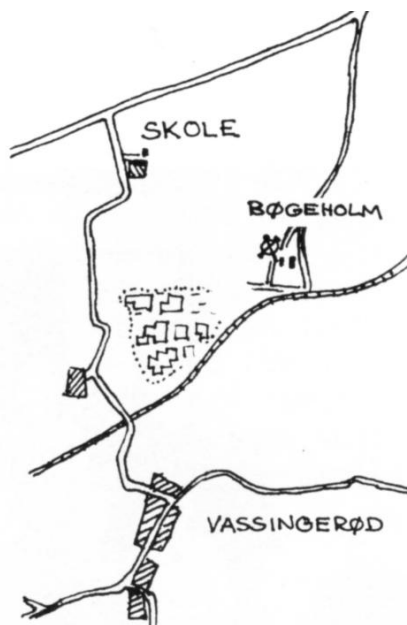
Når man er med til at ordne et sognearkiv, træffer man på mange pudsige, interessante og også tragiske forhold. Det er et eksempel på det sidste, jeg vil beskæftige mig med her.

For nogle år siden fandt jeg en kladder til "en enstemmig udtalelse" fra Lyngge-Uggeløse sogneråd om lærer Kristiansen, Vassingerød. Den var dateret d. 22. oktober 1899, og forfattet af den daværende sognerådsformand Hans Andersen.

Af kladden fremgik det, at udtalelsen var ønsket af amtets skoledirektion. Den ville vide, om det var rigtigt, at lærer Kristiansens husholderske - trods skolekommissionens forbud - var flyttet tilbage til ham, og om det var rigtigt, at husholdersken havde et 6-7-årsbarn hos sig fra et tidligere forhold.

FORHISTORIEN

Det er klart, at jeg blev nysgerrig. Hvad kunne der være sket i det fredelige Vassingerød, som var nået uden for sognegrænserne? Da vi på vort eget Arkiv ikke havde andet relevant materiale, gik jeg til Landsarkivet. Selv om alle papirer ik-

ke er bevarede, kan man dog få et ganske udmærket indtryk af sagen og dens forskellige faser. Det står også ganske klart, at det er en sag, som må have beskæftiget lokalsamfundet meget og givet anledning til megen snak, og også til mange modsætninger.

I al korthed var problemet, at lærer Kristiansen ¹⁾ (omtales som K.) havde fået et barn med sin husholderske. Barnet blev født d. 15. september 1898 i København. ²⁾ Husholdersken og barnet er sandsynligvis kommet tilbage til Vassingerød skole kort tid efter K.'s kone var flyttet fra ham "for omtrent et par år siden" (³⁾), til Hillerød, hvor hun dør d. 29. juli 1898. ⁴⁾

Som det vist er indlysende, kunne denne sag ikke andet end skabe diskussion om moral - og specielt om, hvad en lærer kunne tillade sig.

HVEM MENTE HVAD?

Efterhånden som jeg kom ind i sagen, blev det mest interessante næsten at følge det skarpe modsætningsforhold i moral-

Lærer Kristiansen med elever på Vassingerød skole ca 1888

opfattelse mellem på den ene side kirken, d.v.s. sognepræst, provst og biskop, og på den anden side lokalsamfundet, sognerådet og amtets skoleråd. På lokalt plan er også skolekommissionen, men den kom ikke til at spille nogen særlig stor rolle, sandsynligvis fordi sognepræsten var født formand. Oftest har man vel ikke kunnet nå et fælles resultat, og dermed har den været neutraliseret. På amtsplan har vi amtets skoledirektion, som havde den udøvende magt i skolesager, mens amtets skoleråd havde pengebevillingsretten til pensioner og lignende. Skolerådet havde repræsentanter fra hele amtet. Skoledirektionen havde 3 direktører. De fulgte det tidligere

nævnte mønster: provsten fulgte kirken, lægmanden, landstingsmand J.P.Jørgensen-Gandløse fulgte lokalsamfundet, mens amtmanden så på sagen fra et juridisk synspunkt. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsen (omtales som ministeriet) følger love og paragraffer og beslutter sig allerede i april for afskedigelse. Men den sættes ikke i værk straks. Man forespørger først skolerådet, om det vil bevilge K. pension eller understøttelse fra skolefonden.⁵⁾ Denne forespørgsel og dens følger førte til, at sagen blev trukket i langdrag og ikke fandt sin løsning før et år og masser af breve og møder senere.

FORHOLDET BLIVER TIL EN SAG

SOGNEPRÆSTENS ROLLE

Når man har boet i et lille samfund, ved man, at alle har fulgt med i lærerens private forhold gennem årene, og måske endog har kendt flere detaljer end de implicerede. De har vidst, at barnet blev født i København og at moder og barn var tilbage hos K.. Men der skete ingenting før d. 24. februar 1899. En eller anden venlig sjæl må da have fortalt sognepræst Rasmussen om barnet i Vassingerød skole. Samme dag skriver sognepræsten til provsten og 3 dage senere møder han selv op hos provsten. Ifølge provsten bestemmer de to herrer for moralens skyld, at give børnene i Vassingerød skole ferie i nogle dage, til skoledirektionen har taget en bestemmelse.⁶⁾ Har sagen ikke været kendt før, så bliver den nu allemandseje. For en ordens skyld kan tilføjes, at K. efter "ferien" fortsætter med at undervise.

MYNDIGHEDERNE ALARMERES

Nu går det hurtigt. Provsten skriver samme dag til sine 2 meddirektører, og allerede næste dag, d. 28. februar, konkluderer amtmanden, at K. ikke kan suspenderes på grund af en faderskabssag. Men hvis hustruen har forladt ham på grund af nævnte forhold, og dette har vakt forargelse, skal han suspenderes og for en provsteret. Dog kan han slippe for provsteret, hvis han selv søger sin afsked uden pension.⁷⁾ Her var

altså en mulighed for at få ordnet sagen hurtigt og uden den store skandale.

Provsten opfordres derfor til hurtigst at tage en samtale med K. og gøre klart for ham, hvilke muligheder han havde. Endvidere skulle provsten skaffe en udtalelse fra skolekommissionen, om sagen havde vakt forargelse i skoledistriktet.

Nu kommer den 3. direktør ind i billedet, og det er måske den betydningsfuldste i denne sag. Da han skal underskrive den ovenfor refererede besked fra amtmanden til provsten udtrykker han enighed, men han lægger et godt ord ind for K.. Jørgensen-Gandløse skriver: "Enig i foranstående og med en Tilføjeelse af en Oplysning, at sammes Hustrus Umedgjørlighed formentlig har bidraget meget til, at deres Samliv blev ulykkeligt, og at Hustruen uden Mandens Vidende forlod Hjemmet, saa at en Undersøgelse af Sagen vil være nødvendig. Lukningen af Skolen synes mig at være uheldig".⁷⁾

HVAD SKETE DER I SOGNET?

Den 3. marts er K. til samtale hos provsten og indrømmer ifølge provsten, at han har tænkt på at søge sin afsked. Som sagt så også gjort. Han går hjem og søger samme dag om sin afsked UDEN PENSION. Nu er sognet ved at vågne op. Skoledistriktet indsender en tillidsadresse. De ønsker at beholde K. som lærer. Alle i skoledistriktet underskriver undtagen 5. Af disse 5 har kun 1 skolepligtige børn.⁸⁾

Lærer Karl Johan Kristiansen

Der skal ikke større fantasi til at forestille sig, at K. må have haft det elendigt. Hvis han får sin afsked uden pension, hvordan kan han så forsørge kone og barn? Tillidsadressen må have givet ham nyt mod, for d. 10. marts indsender han en ny afskedsansøgning, hvor han anmoder om "en passende Pension".⁹⁾ Der har dog været nogen opposition i sognet. Den kommer frem i en udtalelse, som skolekommissionen er blevet bedt om at indsende til skoledirektionen. Den afgørende sætning er, efter provsten: "...at det selvfølgelig ikke har kunnet andet end at vække Forargelse trindt om i Sognet, at K. vedblivende indtil Dato (9.3.1899) har beholdt denne Pige hos sig, med hvem han har avlet det for omtrent et halvt år siden fødte Barn".¹⁰⁾

AMTET GRIBER IND

Nogle dage senere, da amtet modtager K.'s 2 afskedsansøgninger, tillidsadressen med sognerådets anbefaling, mener provsten, at sagen bør gå til ministeriet, specielt på grund af de 2 afskedsansøgninger. Al den uro, der er opstået, betyder vel også, at det kan være rarere, at få en sådan ubehagelig sag afgjort højere oppe i systemet, hvor man ikke er så tæt på de implicerede parter. Havde K. ikke søgt om pension, havde skoledirektionen haft ret til at afskedige ham uden videre. Nu skal skolerådet inddrages, fordi det har bevillingsretten. I samme brev vurderer provsten tillidsadressen som ret betydningsløs, "da Adresser i forekommende Tilfælde meget let lader sig tilvejebringe". Han lægger derimod hovedvægten på skolekommissionens udtalelse om "forargelsen trindt om i sognet". På linie med denne holdning er det også, at han uopfordret kommer med en karakteristik af K. som lærer. Han kender ham fra visitatser. Han siger: "...at han vel ikke er nogen udygtig, men dog kun en tarvelig Lærer".¹¹⁾ Det er lidt svært at se, hvad han mener med tarvelig, men der kan ikke være tvivl om, at beskrivelsen ikke er ment rosende. Gennem dette brev får amtmanden sandsynligvis at vide, at moderen stadig er hos K.. Han forlanger derfor omgående, at skolekommissionen skal sørge for, at hun forlader K.'s hjem, til de er gift, under henvisning

Vassingerød (gamle)skole på Gl.Vassingerødvej. Billedet er fra 1931 og børn og lærer har derfor ikke noget med vores hovedperson at gøre. Skolen ligger der endnu idag.

til strafferetten. ¹²⁾
En lille sidebemærkning: Det er ganske mærkværdigt, at i hele denne sag, er der ingen, der nævner kvindens navn. Hun omtales som kvinden, husholdersken, pigen, barnets moder eller som fruentimmeret. Men det er vel lige så tidstypisk som at ingen finder på at rose moderen, fordi hun beholder sit første barn hos sig og tager sig af det. Tilbage til sagen. Provsten har talt, og amtmanden er enig med ham. Som før lægger den 3. direktør igen et godt ord ind for K.: "...at (når) Lærer Kristiansen efterkommer et Paalæg, som foreslaaet af Hr. Baronen, indstiller jeg ham til den skaansomst mulige Behandling, idet hans Brøde mere maa henføres til det ulykkelige Ægteskab, hvori Kristiansen, saavel efter de foreliggende Oplysninger som

efter det Kendskab jeg personlig har haft til Forholdene, maa antages at have haft den mindste Skyld". Jørgensen-Gandløse giver endelig K. den bedste anbefaling som lærer og menneske. ¹³⁾

MINISTERIET BLIVER MEDSPILLER

Da sagen er oversendt til ministeriet tager det hurtigt den bestemmelse, at manden skal afskediges. Igen ser man dog, at selv på højeste sted erkender man en ældre afskediget lærers vanskelige økonomiske situation. Så ministeriet forespørger, inden det skrider til afskedigelse, om skolerådet vil yde K. pension eller understøttelse af skolefonden. ¹⁴⁾

Nu begynder tingene at tage tid. Skolerådet holder først møde den sidste maj. Det vedtages at

nedsætte et udvalg, som skal tage en bestemmelse og svare ministeriet. Dette svar fremsendes d. 6. juli, og såfremt K. afskediges, vil man give ham "en mindre Understøttelse af Skolefonden". 15)

Alle disse forhandlinger på amtsplan har ikke været offentligt tilgængelige, med mindre nogle af de implicerede har ladet oplysninger sive. Så hjemme i Lyngge-Uggeløse har man efter kraftanstrengelserne i marts kunnet hellige sig landbrugets sysler i fred og ro. Måske har det ført til, at gemytterne er faldet lidt til ro. Selv hovedpersonen lærer K. har måske kunnet slappe lidt af, selv om spørgsmålet om hans fremtid nok har plaget ham.

For at være helt nøjagtig kommer der et pip fra Vassingerød, idet provsten får besøg af 3 navngivne mænd, som snakker noget om, at K. drikker for meget. Provsten slår det hen, så det vil vi også gøre. 16)

SAGEN BLUSSER OP IGEN

BISPEN OVER SJÆLLANDS STIFT INDDRAGES

Ministeriet har måske været lidt usikker med hensyn til sagens moralske aspekter eller har villet lægge ansvaret over på kirken. I al fald spørges bispem om sit syn på sagen. Men inden bispem når at svare, går der lang tid, da han først skal have flere oplysninger, blandt andet en redegørelse fra provsten og en vielsesattest fra K.. Alt synes dog at tegne til en

snarlig afgørelse af sagen. Men sognepræsten kommer på tværs. Han møder personligt op hos bispem i begyndelsen af september for at fortælle denne, at husholdersken ikke havde overholdt det tilhold, hun havde fået af skolekommissionen på amtets forlangende. Hun havde ganske vist forladt K.'s hjem i begyndelsen af april, men flyttede kort efter, "formentlig 14 dage, tilbage til K., og har boet hos ham siden". Disse graverende oplysninger forværrede sagen meget, syntes bispem.

Biskoppen udtrykker sin vrede således: "Lærer Christiansen har saal. ikke alene i Hor avlet et uægte Barn, men ogsaa derefter - ved at beholde den nævnte Kvinde i sit Hus - udvist en afgjort Ringe agt for de Krav, der bør stilles til en Lærers sædelige Forhold, og naar hertil kommer, hvad Sognepræst Rasmussen ligeledes meddelte mig, at hun har medbragt i sin Ægtestand et 6-7-aars gammelt, uægte Barn, af en tidligere forbindelse, hvilket yderligere nedbryder Befolkningens Agtelse for Læreren og hans Hjem, vil det være aldeles nødvendigt, at han afskediges fra sit embede uden Pension". 17)

SOGNERÅDETS MODSPIL

Da ministeriet får bispens brev, må det igen til at spørge lokalt, om de nye forhold er korrekte. Dermød er vi fremme ved den kladde, som jeg begyndte med. Om man i sognet har vidst, at det var sognepræsten, der

*afsluttet og skal gaa i tryk
bege dage indtil,
ikke Børn, hermed
kriteries.*

*21/10 1900 J. K. Kristiansen
Forhøningsmand
dom i Vassingerød*

Kristiansens underskrift

havde følt sig foranlediget til at gå til bispem, kan ikke afgøres udfra de foreliggende papirer. Men sognerådet har i hvert fald været fast besluttet på at hjælpe deres lærer uden hensyn til sognepræsten.

De svarer, at det er rigtigt, at husholdersken har et barn på 6-7 år, og at de vidste, at husholdersken var flyttet tilbage til K., "da der jo forinden Giftermaalet kunne blive ordnet, var adskilligt for Lærer Kristiansen som Lærer at faa brunget i Stand, og at hun i længere Tid før da bestyrede Huset for ham, man tror at kunne sige med Orden og Økonomi, og at han ikke på den travle Aarstid i Sommer kunne faa erstattet Savnet af en Husholderske, forekom det ikke Sogneraadet, at der var grund til at fremdrage dette". De fortsætter med at minde om tillidsadressen til K. og fremhæver, at Vassingerød skoledistrikt er det besværligste i kommunen. Mange børn kommer fra små hjem og må tjene i sommerhalvåret og forsømmer skolen i længere tid. Alligevel "har Vassingerød Skole altid staaet paa Højde med Kommunens andre 3 Sko-

ler med hensyn til Børnenes Kundskaber, og Høflighed har Læreren forstaaet paa en lempelig Maade at tildele Børnene, saa at de i dette Punkt har været betydelig forud for Børnene i de andre Skoler". De slutter med at omtale hans mere end 30-årige virke i Vassingerød med et godt forhold til flertallet af beboerne samt at han har "røgtet sin Virksomhed som Lærer paa en for Autoriteterne u-paaklagelig Maade". Derfor ser man nødigt "Lærer Kristiansen fjernet fra sin Virksomhed som Lærer i Vassingerød, da man tror, det ville være for tungt et slag for ham, at han i sin nuværende Alder ikke ville komme vel over en saadan Afgjørelse". 18)

På en ligefrem, men absolut utvetydig måde sætter sognerådet sig i denne udtalelse op imod de overordnede myndigheder, især vel skoledirektionen. Om nogen i sommerens løb har underrettet amtmanden om sagens rette sammenhæng, ved vi ikke. Det er jo også muligt, at amtmanden har foretrukket at lukke øjne og øren for at undgå mere ballade og få den pinagtige sag ud af verden hurtigst muligt. Sognerådet har med sit svar trukket positionerne meget skarpt op, så sognet har været et ufredeligt sted, hvis man diskuterede K.'s sag.

PROVSTENS HOLDNING

Provsten er i sin indberetning til bispem med til at trække synspunkterne skarpere op. Tidligere har vi hørt om hans syn på tillidsadressen. Hans

største bidrag er et forsøg på, at give oppositionen lidt mere styrke. Det gør han på følgende måde: "...og skjønt det ganske vist kun er en i Tal ringe Minoritet i Sognene, som ikke har underskrevet Adressen....forringer det (ikke) Betydningen af disses Stilling til Sagen, at det nærmest skulle være religiøse Hensyn, der havde været bestemmende for disses Vægning ved at slutte sig til Andragendet, at jeg tværtimod maa finde, at dette giver disse Mænds Stilling større Vægt, at de ere faa i Tal".

Han anbefaler naturligvis afskedigelse, "...men Humanitetens Krav bliver fyldestgjort ved en Understøttelse af Skolefonden, hvorved Lærer Kristiansen ej bliver udsat for at lide Nød".¹⁹⁾ Det er lidt ironisk, at modspilleren i denne sag - skolerådet - på en måde gør det lettere for de kirkelige instanser at tage et skarpt moralsk synspunkt.

SKOLERÅDET FORHALER SAGEN

Skolerådet må selvfølgelig også med i efterårsfelttoget. Ved et møde i november 1899 meddeler amtmanden, at skoledirektionen nu har fået besked på at afskedige K. uden pension fra ministeriet. Samtidig udbeder ministeriet sig konkret forslag om "den mindre understøttelse af skolefonden", som skolerådet havde lovet i juli.

Skolerådet vil ingen indstilling give, før det har hørt udvalgets indstilling. Jeg kalder denne fremgangsmåde bevidst forhaling, især fordi skolerådet

nu når at sende 2 henvendelser til ministeriet om ikke at afskedige K.. Vi kender kun den ene, indirekte endda.²⁰⁾ Man søger at stille K. i et mildere lys under henvisning til, at han har fuld støtte fra skolelederstrikten og sognerådet. Blandt andet skal de have ment, at det var en formildende omstændighed, "...at Kristiansen kun modstræbende havde indrømmet Husholdersken Adgang til sit Hjem efter Skolekommissionens Tilhold". Bispen har en ganske praktisk kommentar hertil. Han siger, at K. let kunne have undskyldt sig med, at husholdersken ikke kunne have barnet hos sig, og han kunne ikke klare barnet alene. Egentlig har bispen ret, men de gode mennesker synes at have været så nedtrykte af hele sagen, at ingen har tænkt på en lille omskrivning af sandheden, som kunne have gjort situationen spiselig for myndighederne. Denne opførsel fra K.s side kalder bispen for en stærk "Ringagt for de Krav, der bør stilles til en Lærers sædelige Vandel, at han ikke herefter bør beklæde Lærerembede".

Da bispen nu er godt igang, aflyrer han også en ordentlig bredside mod befolkningen: "At Befolkningen - som paastaet - ikke have følt sig forargede over det passerede, kan kun være beklageligt, men denne Omstændighed forekommer mig saa langt fra at burde tages i Betragtning som en for Læreren formildende Omstændighed, at de tværtimod synes at afgive en yderligere grund til at fastholde den trufne Bestemmelse om

Entledigelsen, og dette saa meget mere, som det jo efter det foreliggende maa antages, at der af Skolefonden vil blive ydet Læreren en ikke knapt tilmaalt Understøttelse". ²¹⁾

HVORDAN ENDTE SAGEN

Inden vi kommer til slutningen på denne langtrukne sag, bør det vel lige nævnes, at foruden at parret blev viet i København i august 1899, ²²⁾ så blev det uskyldige barn endelig døbt i oktober 1899. De har vel ikke villet have barnet døbt, før de var gift. Dåben sker også i København. ²⁾

I marts 1900 bliver skolerådet endelig tvunget til at bestemme sig.

Udvalget indstiller, at Kristiansen får en understøttelse på 700 kr. pr. år, mens fuld pension for ham ville være 800 kr. ²³⁾ Denne understøttelse kan dårligt beskrives som "en mindre Sum", som skolerådet havde lovet i juli året før. Hvordan eller hvem, der står bag denne ændring i holdning hos skolerådet, kan ikke konstateres. Men som ofte i denne slags sager sker der en polarisering af synspunkterne, når en sag løber længe. Den ophidsede stemning belyses bedst i et referat af skolerådsmødet d. 14. marts i Frederiksborg Amts Avis. ²⁴⁾ Avisen har hidtil været uhyre diskret. Den har næsten intet skrevet om sagen. Man kan heller ikke påstå, at den tager direkte stilling nu. Den refererer diskussionen ordret.

Et par karakteristiske udsagn:

Pastor Chr. Rasmussen

Formanden (amtmanden) fastslår, at "Sagen har jo tidligere gjen- tagne Gange været til Behandling, og Skolerådet har jo indtaget en noget anden Stilling end de kirkelige Myndigheder..". Et andet medlem udtrykker det således: "Det forekommer mig mærkeligt, at de lokale kirkelige Myndigheder indtager et Standpunkt stik imod det, Sogneraadet og Skoleraadet har indtaget...". Endelig siger formanden: "Udvalget har i sin Indstilling fremhævet, at der ikke ville være sket nogen Forargelse, saafremt ikke Sognepræsten paa egen Haand havde lukket Skolen, saasnart han erfarede Sagens Sammenhæng". Sammenfattende må man sige, at kilderne bestyrker denne opfattelse af sognepræstens rolle. Han kan kun beskrives som utrolig nidkær. På den anden side er der ingen grund til at tro, at han ikke har handlet ud fra

sin inderste overbevisning. I 1898 havde han kun været i embedet et årstid og havde 20 år forud været indremissionær på Grønland med megen succes. ²⁵⁾

Måske er denne baggrund forklaringen på, at han overhovedet ikke synes at have haft nogen fornemmelse af, hvordan en dansk landbefolkning tænkte og reagerede.

Man må selvfølgelig også indrømme, at hans sognebørn ikke har givet ham noget efter i stædig udholdenhed. Det må have taget nogle år, inden parterne er faldet helt til ro i sognet.

Som en sidste udløber af denne stædighed hos de lokale myndigheder kan nævnes, at man lod K. vikariere i sit eget embede fra 1. april til 12. juni 1900. Han må være kommet lidt til hæfterne. På kvitteringen for dette vikariat, skriver han i parentes under sin signatur: "forhenværende Lærer i Vassingerød".

²⁶⁾

Set i et større perspektiv er de stærke modsætninger mellem de gejstlige og verdslige myndigheder et godt udtryk for verdsliggørelsen af samfundet, dermed mener jeg den tendens, at kirkens indflydelse begrænses til de snævert kirkelige forhold, mens de borgerlige myndigheder overtager alt andet, også skolevæsenet, som jo oprindeligt var en kirkelig institution. Den sidste rest af kirkelig indflydelse på skolevæsenet, forsvandt med styrelsesloven for skolevæsenet fra 1934, hvor det bestemtes, at sognepræsten ikke mere var født medlem af skolekommissionen

KILDEHENVISNINGER

1. Karl Johan Kristiansen er født i Ølstykke 1845, tog lærereksamen 1865, blev samme år hjælpelærer i Vassingerød og enelærer der 1871.
2. Trinitatis kirkebog sogn nr. 24, bog 63, s. 90.
3. Horns m.fl. Herreders Provsti, D. Skolesager og amtsdirektionssager, 1899, brev af 27.2.1899 fra Provsten.
4. Hillerød Kirkebog 1895-1899 s. 263.
5. Frederiksborg Amt, Skolerådets forhandlingsprotokol 1898-1914, s. 31.5.1898.
6. Provstearkivet brev d. 27.2.1899 med påtegninger af 28.2.1899.
7. Se 6., d. 28.2.
8. Se sognerådets kladde af 22.10.1899 hos LAFAK, Lyng-Uggeløse sognearkiv 52-3.
9. Provstearkiv brev af 20.3.1899.
10. Provstearkiv brev af 9.3. og 17.4.1899.
11. Provstearkiv brev af 20.3.1899.
12. Provstearkiv breve fra amtmanden 14.3. og 21.3.1899.
13. Provstearkiv 24.3. brev fra Jørgensen-Gandløse.
14. Skolerådets forhandlingsprotokol d. 31.5.1899.
15. Skolerådets forhandlingsprotokol d. 25.11.1899.
16. Provstearkiv brev af 7.4.1899.
17. Sjællands Stifts Bispearkiv, 5a: Afgjorte sager nr. 275, brev af 12.9.1899. Sagens nr her: 471/99.

18. Se 8.	23. Skolerådets Forhandlingspro- tokol 14.3.1900.
19. Provstearkiv, brev af 9.8. 1899.	24. Frederiksborg Amts Avis d. 15.3.1900, s.2.
20. Skolerådets Forhandlingspro- tokol 25.11.1899.	25. Dansk biografisk Leksikon
21. Bisparkivet, brev af 13.3. 1900.	26. se 8.
22. Holmens Kirkebog, M21/120- 121, s. 44.	

Da Hilde og Jens Bach besøgte Lokalhistorisk Arkiv i marts måned i år, vendte de tilbage til det træhus, de selv importerede fra Finland i 1947, og som var deres hjem i mange år. Jens Bach var overlærer og senere skoleinspektør på Lillerød Skole - hvor der ikke var nogen ledig tjenestebolig ! Vi har fået lov til at affotografere Bachs fotos af huset i "gamle dage", og her ses en af stuerne, hvor senere kommunens tekniske forvaltning og biblioteket havde lokaler, og hvor nu Lokalhistorisk Arkiv har til huse.

TRE SAGER

FRA BLOVSTRØD SOGNEARKIV

Sociale tragedier kendtes også i "de gode gamle dage".

I 1867 skriver fattigforstanderen i Blovstrød pastor Scheller til birkedommeren i Hirschholm om en sag, der ligger ham stærkt på sinde. Det drejer sig om en enke med 4 børn i Stimestruphus ved Sjælsmark: "Familien er i en ganske forfærdelig Grad nødlidende og dette saavel paa Grund af Vinterens Streng-
hed som fordi Konen er gigtsvag og kan ikke røre sine Hænder".

- - "Enken vil imidlertid ingen Hjælp begjære af Sognet for ikke at komme i Brønsholm (fattigforsørgelsesanstalten); men i det Sted plyndrer Børnene Naboerne ved Tiggeri og der er kommen store Klager til mig desangaaende.

Nu kunne jeg jo godt lade Fattigforstanderen (i Hørsholm sogn) sørge for Børnene paa behørig Maade, men dette vil kun være en daarlig Hjælp. Derimod vilde Børnene blive ganske anderledes forsørgede med Eet og Alt i Brønsholmdal. At tage Børnene og Moderen med Magt tør og kan jeg naturligvis ikke. Men jeg har tænkt mig at naar jeg retter en Klage til Dem om Børnenes Tiggeri, burde man lade Børnene kjøre til Brønsholmdal og muligen fulgte Moderen med".

Birkedommeren meddeler i sin svarskrivelse, at da sagen i

mellemtiden "er blevet ordnet uden Politiets Mellemkomst vil den heri indeholdte Opfordring saaledes bortfalde".

Samme år får pastor Scheller brev fra en hr. Holck på Christianshavn, der beder fattigvæsenet i Blovstrød hjælpe en fattig familie med 5 børn og 1 i vente, der er flyttet fra Blovstrød til Christianshavn og nu frister tilværelsen i usle kår: "Jeg traf i denne Kulde Familien paa et Loft uden Kakkellovn, og har nu ved privat Hjælp skaffet dem et Værelse med Kakkellovn, hvorfor en Maanedes Leie er betalt; men Manden vil uden Tvivl ikke være i Stand til at underholde Familien og skaffe Leie til næste Maaned, nu da Konen er ude af Stand til at hjælpe til".

I 1864 finder vi et eksempel på, hvorledes meningerne kunne brydes, når der skulle træffes beslutning om, hvor generøs man kunne tillade sig at være med fattighjælpen.

Da sognets interne revision har gennemgået fattigkassens regnskab, løftes der en advarende

pegefinger vedrørende bilag 49 og 50:

"Opodeldoc og Iglar er meget dyre Medicamenter".

Det skal her oplyses, at Opodeldoc var en gelatineagtig sæbeopløsning tilsat aromatiske stoffer, der anvendtes til indgnidning mod reumatiske smerter. Revisionen har åbenbart anset

brugen af dette vellugtende medikament for en helt upassende luksus for fattigfolk, men den får svar på tiltale af fattigforstanderen:

"Hvad angaar at Revisionen ikke ville have anvendt Opodeldoc og Iglar til Fattiges Cuur, da vil vist det Upassende i dette forlangende være indlysende af sig selv".

Max Jakobsen og
Per Jørgensen

ARKIVNYT

I de første tre måneder af 1991 har Arkivet modtaget godt 40 afleveringer, hvilket svarer til en trediedel af alle afleveringer i 1990.

Af særlig spændende karakter kan nævnes en dag- og regnskabsbog fra 1862-74, ført af Simon Nielsen, Hanghøjgård i Uggeløse.

Simon Nielsen var medlem af Sogneforstanderskabet i Lyng-Uggeløse 1862-68, og i "Dagbog for de vigtigste Begivenheder for Fremtiden", finder vi hans notater om det kommunale arbejde.

Efter at Simon Nielsen forlod sognarbejdet, brugte han protokollen til sit private regnskab frem til sin død i 1874. Protokollen er morsom læsning, og der kommer forhåbentlig en

artikel om den i et af de næste Nøglehuller.

Af andre spændende afleveringer kan nævnes Medlemsbøger og Forhandlingsprotokoller fra Lyng-Uggeløse Husmandsforening og Almindelig dansk Gartnerforening i Frederiksborg Kreds, og endelig har vi modtaget en masse planer og kort fra Kommunen, som vi skal i gang med at sortere og registrere.

AVISINDSAMLINGEN

Vores efterlysning af gamle Allerød Posten og Allerød Nyt har båret frugt således, at vi nu kun mangler Allerød Posten 1984 nr. 14, 25, 26, 40 og 46 for at have denne komplet.

Hvad angår Allerød Nyt mangler vi hele 1984 og næsten hele 1985, så hvis nogen af vore læsere har disse blade, modtager vi dem meget gerne, så vi kan få bundet aviserne ind uden "huller".

Farvelagt tuschtegning ,sign.J.Jensen : Bloustrød,september 1914. Man ser landsbyen fra en markvej vest for Kongevejen; i midten med skorstensrøg ses præstegården,yderst th (med røg):Kildebakkegård og til venstre anes møllens vinger og bageriets skorsten.

Lokalhistorisk Arkiv på Frederiksborgvej 59,Lillerød har åbent hver TIRSDAG kl. 9-13. Der er åbent hus hver første ONSDAG i måneden fra oktober-maj, samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm formiddage man-tors på arkivets tlf : 42 27 08 91

Henvendelse kan også ske til :

Ole Høegh Post,(formand) tlf. 42 27 53 27
 Wolthersvej 6,Lillerød , 3450 Allerød

Karen Andersen (sekretær) tlf. 42 27 51 73
 Cedervangen 32,Lillerød 3450 Allerød

Nøglehullet er medlemsblad for Lokalhistorisk Arkiv & Forening i Allerød Kommune.Dette nr er redigeret af Birthe Skovholm og Ole Høegh Post,Trykt af Preben Jensen i 300 eks. APRIL 1991

ISSN 0905-4146